

تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز و ناهمپراز

محمدحسین افشردی^۱

سیداسماعیل شهرآیینی^۲

سیدحسن حسینی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۵/۱۵

چکیده

تحقیق حاضر با هدف تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز و نبرد ناهمپراز صورت پذیرفته و حائز اهمیت بودن این پژوهش از آنجایی است که تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه همواره از نکات ضروری و کلیدی در تدوین رهنامه‌ها می‌باشد. این تحقیق از نوع کاربردی است و به روش زمینه‌ای موردی انجام شده است، جامعه آماری این تحقیق از بین خبرگان عالی‌رتبه نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران و به‌طور هدفمند انتخاب شده اند، برای شناسایی عوامل مؤثر ابتدا با جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای، تحلیل محتوا و برگزاری جلسات خبره‌گی با صاحب نظران مسلط به بحث در نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران، عوامل احصاء و سرانجام با ارجاع به جامعه نمونه آماری پاسخ‌های مربوط به مؤثر بودن و میزان تأثیر هر یک از عوامل بر اصول رهنامه‌ها (به‌صورت جداگانه)، مورد تجزیه و تحلیل آماری قرارگرفت (با بهره‌گیری از آمار توصیفی و استنباطی) و نهایتاً ۳۴ عامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نبرد همپراز و ۳۵ عامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نبرد ناهمپراز برای نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران شناسایی و تأیید گردید.

کلید واژه‌ها: رهنامه عملیاتی، نبرد همپراز، نبرد ناهمپراز، نزاجا، نرسا

۱ - دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ - دانشجوی دکتری علوم راهبردی دفاعی دانشگاه عالی دفاع ملی s.e.shahraeni@chmail.ir

۳ - دانشجوی دکتری علوم راهبردی دفاعی دانشگاه عالی دفاع ملی seiyedsadat@yahoo.com

بروز واقعه‌ای عظیم و بی‌سابقه در قرن اخیر تحت عنوان انقلاب شکوهمند ایران اسلامی، قواعد حاکم بر جهان مادی معاصر را در هم شکست و یک پیروزی بزرگ تحت عنوان استقلال و رهایی از نظام سلطه قدرت‌های زیاده‌طلب جهانی را برای مردم مسلمان کشورمان به ارمغان آورد. موضوعی که زخمی عمیق در پیکره حکومت‌های آنها و در راس آنها آمریکا ایجاد کرده است. به همین دلیل آمریکا در طول سال‌های گذشته به شیوه‌ها و ابزارهای مختلف به‌ویژه تهدید مستقیم نظامی و در مقاطعی به‌صورت آشکار و پنهان با تحریک برخی کشورها و دشمن‌سازی برای ما به‌عنوان تهدید ناهمپراز جمهوری اسلامی ایران همواره به‌دنبال جبران این شکست بوده است. البته این که ماهیت این تهدید نظامی چگونه خواهد بود مباحث مختلفی در سطح صاحب نظران مطرح می‌باشد. لیکن تجربیات چند ساله جنگ‌های اخیر نیز نشان داده است که گرچه ممکن است عامل قدرت هوایی در جنگ‌ها بسیار نقش آفرین باشد، اما تا هنگامی که جنگ به زمین کشیده نشده، سرنوشت آن نامشخص مانده است، بنابراین رزم زمینی با هدف تصرف سرزمین و یا حضور مقطعی به منظور براندازی طرف مقابل جزء تفکیک ناپذیر جنگ‌ها به‌شمار آمده و همواره مورد توجه قرار داشته است.

در خصوص نبرد ناهمپراز نیز دفاع جانانه نیروهای مسلح و ملت ایران در برابر تجاوز رژیم بعثی عراق که با حمایت قدرت‌های بزرگ جهانی به ایران حمله نموده بود از جمله مهم‌ترین تجربیات نیروهای زمینی کشورمان در یک نبرد ناهمپراز به‌شمار می‌آید.

اگر چه برآوردها حکایت از آن دارند که در دوره حاضر و آینده قابل پیش‌بینی محتمل‌ترین تهدید علیه جمهوری اسلامی ایران از نوع تهدیدات ناهمپراز و توسط یک قدرت فرامنطقه‌ای می‌باشد و بر اساس آن، الگوی نبرد ناهمپراز، در سطح نیروهای مسلح مورد توجه قرار گرفت، لیکن از آن جهت که جمهوری اسلامی ایران، از جمله کشورهایی است که بیشترین همسایه پیرامونی را دارد، در نظر گرفتن احتمال وقوع جنگ همپراز بین جمهوری اسلامی ایران و یکی از کشورهای همسایه یا یکی از کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی، امری عاقلانه و توأم با دور اندیشی می‌باشد، بنابراین شناسایی و تبیین عوامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی در هر دو نوع نبردهای همپراز و ناهمپراز نیز به نوبه خود موضوعیت پیدا می‌کند.

لذا از آنجائی که تاکنون در خصوص شناسایی و تبیین عوامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی، پژوهشی مدون و علمی صورت نپذیرفته است. مسئله اصلی مقاله حاضر «فقدان پژوهش مدون علمی در تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز و ناهمپراز است».

تیین علمی عوامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه های موصوف از آنجائی که می تواند موجب تدوین رهنامه های عملیاتی نیروهای زمینی در نبرد همپراز و ناهمپراز شود و درک یکسانی در سطح نیروهای زمینی آجا و سپاه شود و امکان هم افزایی و بهره برداری از کلیه ظرفیت های نیروهای مسلح و مردمی را فراهم آورد حائز اهمیت می باشد.

اهمیت دیگر این تحقیق تییین عوامل خاص و مشترک مؤثر بر اصول هریک از رهنامه های موصوف بوده لذا موجب شناسایی وجوه اشتراک و افتراق در دو رهنامه خواهد شد تا انعطاف پذیری و انطباق پذیری نیروها برای تغییر وضعیت از اتخاذ یک رهنامه به رهنامه دیگر افزایش یابد.

در خصوص ضرورت تحقیق نیز می توان گفت که عدم توجه به چنین تحقیقی موجب خواهد شد تا ضمن لاینحل ماندن مسأله تحقیق، کاستی ها و ضعف هایی در اجرای مأموریت نیروهای زمینی به وجود آید و علاوه بر آن به دلیل تدوین نشدن علمی رهنامه های موصوف (بر اساس شناسایی علمی عوامل مؤثر بر آنها)، نیروها، متناسب با صحنه عملیاتی که در آینده با آن مواجه خواهند شد تربیت نشوند. همچنین عدم درک صحیح تفاوت ها و شباهت های رهنامه های عملیات زمینی در نبرد همپراز و ناهمپراز (که متأثر از تییین صحیح عوامل مؤثر بر آنها است)، موجب تحمیل هزینه های اضافی بر سازمان، جهت تأمین الزامات مورد نیاز هر یک از محیط های نبرد همپراز و ناهمپراز خواهد شد.

هدف اصلی این تحقیق: تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز و ناهمپراز به منظور تأمین زمینه های لازم جهت تدوین رهنامه های موصوف بوده و اهداف فرعی آن:

- ۱- تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز
- ۲- تعیین عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد ناهمپراز می باشد.

سؤال اصلی: عوامل مؤثر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز و ناهمپراز کدامند؟

مبانی نظری تحقیق

پیشینه پژوهش

رساله‌های دکتری

(۱) " تعیین و تدوین رهنامه نظامی جمهوری اسلامی ایران "

سؤال تحقیق

رهنامه نظامی جمهوری اسلامی ایران چیست و عوامل مؤثر بر آن کدامند؟

نتیجه تحقیق

الف) نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که تهدیدات فراروی جمهوری اسلامی ایران ۳۰ دکترین نظامی تهاجمی و ۷۰/۰ دکترین بازدارندگی را دیکته می‌کند که با توجه به دکترین تجهیزات، نقاط قوت و ضعف طرفین درگیر صحنه جنگ و محل وقوع درگیری تلفات و خسارات ناشی از جنگ در هر سطحی اعمال بازدارندگی و جلوگیری از آغاز آن در موضع عزت و اقتدار که دشمن را از عکس‌العمل و پاسخ قاطع و کوبنده نیروهای جمهوری اسلامی ایران مرعوب نماید در اولویت بوده و منطقی به نظر می‌رسد.

ب) مؤلفه اجتماعی فرهنگی با ۹۹/۴٪، مؤلفه نظامی با ۹۸/۲٪، مؤلفه سیاسی با ۹۶/۸٪ و مؤلفه اقتصادی با ۹۵/۲٪ به ترتیب عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در تدوین دکترین نظامی می‌باشند. همچنین عوامل ثابت و متغیر ژئوپلیتیک (موقعیت، مساحت، شکل زمین، جمعیت و ...) به میزان ۹۶/۶٪ در تدوین دکترین نظامی مؤثر است. (پورشاسب، ۱۳۸۶، دانشگاه عالی دفاع ملی)

(۲) مدیریت دفاع مقدس در جنگ با یک قدرت ناهم‌تراز (مبانی، مفاهیم و فاکتورها)

سؤال تحقیق

آیا پیروزی در جنگ با یک قدرت ناهم‌تراز از طریق اعمال مدیریت دفاع مقدس و بهره‌مندی از مدیریت نوین می‌تواند محقق شود؟

نتیجه تحقیق

اصول مدیریت دفاع مقدس در جنگ با یک قدرت ناهم‌تراز عبارتند از: اصل ایمان‌مداری (ارزش‌گرایی)، اصل انسان‌محوری، اصل اتکاء به مردم، اصل رویکرد سیستمی، عمل اقتضایی، اصل خلاقیت، اصل ترکیب بهینه حفاظت، فریب و غافلگیری، اصل متفاوت اندیشیدن و عمل کردن، اصل فراوان‌سازی راه‌کارها (هر فرد یک راه، هر موقعیت یک راه)، اصل همه عرصه‌ای و بی‌مرزی، اصل چابکی و سیالیت، اصل مدیریت محیط، اصل روز به روز شوندگی.

از مهم‌ترین وظائف فرماندهان، هدف‌گذاری اثر بخش نظیر قابل تحمل‌سازی هزینه‌های دشمن، حمله به استراتژی دشمن، اقدامات تاکتیکی با تأثیر استراتژیکی، ضربات فلج‌کننده به نقاط آسیب‌پذیر اساسی است. در مرحله درگیری، واحدهای رزمی می‌بایستی هدف‌های عملیاتی از پیش تعیین شده را مورد تلاش اصلی خود قرار دهند، اما امکان و قابلیت تغییر هدف به سوی هدف مشابه یا مؤثرتر را داشته باشند. (ظریف منش حسین، ۱۳۸۵، دانشگاه عالی دفاع ملی)

(۳) بررسی نقش آموزه‌های اعتقادی و نظامی اسلام بر دکترین عملیاتی سپاه

سؤال‌های تحقیق

- ۱- ابعاد و مؤلفه‌های آموزه‌های اعتقادی اسلام در دفاع مقدس کدامند؟
- ۲- ابعاد و مؤلفه‌های آموزه‌های نظامی اسلام در دفاع مقدس کدامند؟
- ۳- مؤلفه‌های مربوط به دکترین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی چه بوده است؟
- ۴- چه رابطه‌ای بین آموزه‌های اعتقادی و نظامی اسلام و دکترین عملیاتی سپاه وجود دارد؟

نتیجه تحقیق

الف) مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های آموزه‌های اعتقادی اسلام در دوران دفاع مقدس عبارتند از: اعتقاد به خداوند متعال، اعتقاد به معاد، اعتقاد به ولایت معصومین، اعتقاد به جهاد، اعتقاد به انجام، تکلیف الهی، اعتقاد به قضا و قدر، اعتقاد به امداد‌های غیبی، اعتقاد به رهبری و ولایت فقیه، اعتقاد به حقانیت رزمندگان اسلام، اعتقاد به نصرت الهی. نتایج نشان داد که اعتقاد به خداوند متعال، اعتقاد به رهبری و ولایت فقیه و اعتقاد به حقانیت رزمندگان اسلام بیشترین اهمیت را دارند.

ب) مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های آموزه‌های نظامی اسلام در دوران دفاع مقدس عبارتند از: آمادگی نظامی، اصل غافلگیری، اصل بسیج عمومی، مقابله به مثل مشروط، اصل فرماندهی. نتایج نشان داد که اصل بسیج عمومی و اصل فرماندهی به ترتیب بیشترین اهمیت را دارند.

ج) مهم‌ترین مؤلفه‌های دکترین عملیاتی عبارتند از: ولایت‌مداری، تکلیف‌گرایی به جای نتیجه‌گرایی، ایجاد تصویر مقدس و ارزشی دفاع مقدس، اصل مردمی کردن دفاع، بهره‌گیری از شعائر اسلامی، خلاقیت و نوآوری، دسترسی به اطلاعات دقیق و سریع، انعطاف‌پذیری، مقابله به مثل مشروط. نتایج نشان داد که ولایت‌مداری، تکلیف‌گرایی به جای نتیجه‌گرایی و ایجاد تصویر مقدس و ارزشی از دفاع، به ترتیب بیشترین اهمیت را دارند.

د) میان آموزه‌های اعتقادی و نظامی اسلام با دکترین عملیاتی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در دوران هشت‌سال دفاع مقدس رابطه مثبت و افزایش‌دهنده وجود دارد و این رابطه بر مبنای ضریب همبستگی پیرسون به ترتیب معادل ۰/۵۲۴ و ۰/۵۷۴ می‌باشد که رابطه نسبتاً قوی‌ای را از نظر شدت نشان می‌دهد.

(۴) تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه های عملیات جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آن در جنگ آینده

نتیجه تحقیق

عوامل مؤثر در انتخاب صحنه های عملیات هشت سال دفاع مقدس عبارتند از: جغرافیای نظامی، وضعیت نیروهای خودی، استفاده از نیروهای مردمی، استفاده از یگان های پیاده، دکترین رزم عملیات شبانه، سد و موانع، پشتیبانی رزمی، گردآوری اطلاعات از دشمن، رهبری و فرماندهی نظامی، بحران های داخلی، ساختار و سازمان نیروهای مسلح، تحرک و جابجایی، خلاقیت و ابتکار، فرماندهی و کنترل.

عوامل و متغیرهای قابل پیش بینی در انتخاب صحنه های عملیات در جنگ های اخیر و آینده: عملیات غیرخطی، توان ائتلاف سازی، تحرک و چالاکی، عملیات روانی، همزمان سازی حملات، اشراف اطلاعاتی، هدف گذاری عمیق و راهبردی، اجرای عملیات های سرنوشت ساز، انعطاف پذیری فراگیر، چند منظوره بودن، عدم تقارن در نبرد، حمله به مراکز ثقل، نقاط سرنوشت ساز، عملیات چند محوری، اتکاء به فناوری های نوین، خلق صحنه های عملیاتی جدید، سیال سازی محیط عملیاتی، انجام جنگ در مدت کوتاه، عملیات تأثیر محور (نه انهدام).

نتایج به دست آمده نشانگر آن است که عوامل اصلی در دوران دفاع مقدس به ترتیب اولویت شامل عوامل اجتماعی فرهنگی، نظامی، اقتصادی، سیاسی و جغرافیای سیاسی می باشد. عوامل اصلی در جنگ آینده به ترتیب اولویت شامل عوامل اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، نظامی، سیاسی و جغرافیای نظامی می باشد. (مرادپیری هادی، ۱۳۸۹، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی)

ادبیات پژوهش

مفهوم شناسی

- تهدید: قابلیت ها، نیات و گاه اقدامات دشمنان بالقوه و بالفعل برای مداخله یا جلوگیری از انجام موفقیت آمیز مأموریت و نیل به هدف. (چگینی، ۱۳۸۵: ۱۴۵) تعریف ارائه شده مورد وثوق گروه مطالعاتی است.

- جنگ: جنگ در لغت به معنای نبرد، پیکار، رزم، کارزار، آورد، زد و خورد و کشتار میان چند تن یا میان سپاهیان دو کشور می باشد (عمید، ۱۳۶۳: ۷۰۶) و از نظر نظامی به نبرد یا رزمی که مستلزم درگیری در سطح بین المللی یا بین دو ملت و به همراه عملیات مسلحانه و روانی باشد، گفته می شود. در این گونه جنگ ها از تمام قدرت های نظامی، سلاح و مهمات، سایر وسایل و حتی نیروی انتظامی استفاده می شود (نوروزی، ۱۳۸۶: ۸۶).

گاستون بوتول^۱ جنگ را مبارزه مسلحانه و خونین بین گروه‌های سازمان یافته می‌داند و معتقد است: «جنگ شکلی از خشونت است که خصلت اساسی گروه‌های درگیر بوده و روش‌های به‌کار رفته در آن، نظم و سازمان یافتگی است. به علاوه، جنگ از نظر زمانی و مکانی محدود است و مقید به قواعد حقوقی می‌باشد که بر حسب زمان و مکان به شدت متغیرند. یکی از ویژگی‌های جنگ از نظر بوتول، خونین بودن آن است، زیرا به زعم وی اگر جنگ به نابودی انسان‌ها نیانجامد، تنها برخورد یا تهدید متقابل خواهد بود. از دیدگاه وی «جنگ سرد» جنگ محسوب نمی‌شود. (بوتول، ۱۳۷۴: ۳۳).

- **نبرد همپراز:** آنجائی که قدرت و توانائی‌های نظامی تهدیدگر و تهدید شونده از یک جنس و نسل بوده و لیکن اختلافاتی جزئی با یکدیگر دارند، تهدید همپراز است. تهدید رژیم بعث عراق و حمله به جمهوری اسلامی ایران یکی از نمونه‌های تهدید همپراز است و این تهدید به کشورهای دیگری که از نظر فناوری تسلیحاتی، در سطح کشورمان هستند نیز قابل تعمیم است.^۲

- **نبرد ناهمپراز:** آنجائی که جنس و نسل قدرت و توانایی‌های نظامی تهدیدگر و تهدید شونده با یکدیگر تفاوت‌های اساسی و زیر بنایی داشته باشند، تهدید ناهمپراز است.^۳

درگیری خارج از قاعده در تمامی سطوح تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی که طرف ضعیف‌تر سعی در حداکثر بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن و توانمندی‌های بدیع خود را در ابعاد فیزیکی و روانی جنگ همراه با یافتن راه‌های مبتکرانه جهت تغییر اراده دشمن دارد. به عبارت دیگر، جنگ ناهمپراز تلاش‌هایی است که به منظور آسیب رساندن به توانمندی با بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن انجام می‌گیرد. (صفوی، ۱۳۸۷: ۴۹)

- **رهنامه:** کلمه رهنامه، به معنای: نظریه، اندیشه، فکر، آموزه، مسلک، عقیده، رأی، آیین، اندیشه و... آمده است (معین، ۱۳۸۳: ۱۵۴۴). رهنامه به معنای عقیده، اصول، حکمت، گفته، افراه، افراس. (آریان پور، ۱۳۶۲: ۲۹۰) رهنامه، مجموعه‌ای است از اصول یا قواعد اساسی که به واسطه نظر خبرگان مرتبط با اولویت‌بندی مناسب کنار یکدیگر قرار می‌گیرند (افشردی، ۱۳۹۳: ۱۲).

۱- Gaston Bouthoul

۲- این تعریف نتیجه جلسات خبرگی و تعریف پذیرفته شده گروه مطالعاتی دوره پنجم سیاست دفاعی و دوره نوزدهم دفاع ملی، در دانشگاه عالی دفاع ملی می‌باشد.

۳- این تعریف نتیجه جلسات خبرگی و تعریف پذیرفته شده گروه مطالعاتی دوره پنجم سیاست دفاعی و دوره نوزدهم دفاع ملی، در دانشگاه عالی دفاع ملی می‌باشد.

انواع و سطوح رهنامه

الف- رهنامه در انواع سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی، خط مشی و چگونگی عمل در حوزه هر اقدامی را به صورت دیدگاهی رسمی بیان می‌کند. رهنامه نظامی در تعاریف به سه سطح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی تفکیک شده که هر کدام مفهوم خاصی به شرح ذیل دارد (افشردی، ۱۳۸۹: ۱۱).

رهنامه نظامی راهبردی

این رهنامه مرجع و مأخذ رهنامه‌های نظامی و عملیاتی است و شاکله آن نمایش قدرت ملی، قدرت نظامی، ایجاد توان پاسخ‌دهی به تهدیدات و آمادگی تداوم نبرد در گستره جغرافیایی کشور، آماده نمودن سرزمین برای دفاع و ساماندهی امکانات دولتی، مردمی و نظامی در پشتیبانی از اهداف و سیاست‌های ملی و تأمین منافع امنیت ملی کشور می‌باشد. همچنین در مفهومی ساده عبارت است: از سازماندهی مقتدرانه و با صلابت نظامی، تشکیل توان رزمی، تدارک و پشتیبانی و تأمین امنیت راه‌های تدارکاتی، تأمین احتیاجات ضروری نیروهای مسلح، تلفیق امنیت داخلی با عملیات دفاعی و ایجاد محیطی با روحیه و انگیزه برای نیروهای رزمی. (همان)

رهنامه نظامی عملیاتی

تعیین کننده اصول و قواعد اساسی است که بر اندیشه‌های نظامی، تجارب عملیاتی و آموزشی، عقاید و قالب‌های ذهنی فرماندهان، طراحان و تصمیم‌گیرندگان نظامی در ستادهای مشترک و نیروها استوار بوده و به عبارتی راهنمای طرح ریزی و اجرای امور عملیاتی نیروها و سازمان‌ها در حین اقدامات مشترک و خود اتکا می‌باشد. رهنامه عملیاتی نحوه سازماندهی برای رزم، چگونگی حرکت و استقرار نیروها، مانور یگان‌ها در صحنه‌های نبرد، نحوه پشتیبانی‌های متقابل اعم از رزمی، خدمات رزمی، عملیات روانی و کاربرد سیستم‌های درگیر در رزم را برای کسب پیروزی و غلبه بر دشمن بیان می‌کند. رهنامه عملیاتی عموماً از رهنامه دفاعی راهبردی تبعیت می‌کند و مفهوم کلی آن بهره‌گیری از ویژگی‌های سرزمینی، توان نظامی نیروها و امکانات مردمی و کشور در سطح کلان و گسترده جهت شکست عملیات دشمن و دفاع از مرزها و مراکز حساس و حیاتی کشور حسب ملاحظات دفاعی و امنیتی می‌باشد. (همان ۱۲)

رهنامه نظامی تاکتیکی

به آن دسته از قواعد تاکتیکی اطلاق می‌شود که متضمن نحوه اجرای رزم در منطقه عملیات و هدایت‌کننده عوامل تاکتیکی در میدانی نبرد می‌باشد. رهنامه تاکتیکی به دو بخش آئین فردی، همانند آنچه که در آئین‌نامه‌های رزم انفرادی و تخصصی بیان شده و آئین سازمانی، نظیر آموزه‌ها و مفاد آئین‌نامه‌های یگانی و ستادی مثل ۵-۱۰۱ تفکیک می‌شود. در بخش فردی تخصص‌ها، مهارت‌ها و

نحوه به‌کارگیری تجهیزات و جنگ‌افزارها مطرح می‌شود و در بخش سازمانی نحوه طرح‌ریزی و اجرای عملیات تاکتیکی تبیین و ابلاغ می‌گردد. (همان)

عوامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی

برخی اندیشمندان، محققین و استراتژیست‌های نیروهای مسلح داخلی و خارجی و همچنین انتشارات رسمی سازمان‌های نظامی برخی کشورها عوامل متفاوتی را بر رهنامه‌های نظامی و عملیاتی معرفی مؤثر می‌دانند که به شرح ذیل بیان می‌شوند.

۱- افشردی

افشردی از اساتید دانشگاه عالی دفاع ملی معتقد است در تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای نظامی، عواملی به‌عنوان ورودی در نظر گرفته می‌شوند که مهم‌ترین این عوامل عبارتند از:

- وظایف و انتظارات از نیروی زمینی (ماموریت‌ها)
- تجارب دفاع مقدس، تجارب جنگ‌های اخیر آمریکا
- قابلیت‌های دفاعی (توانایی‌های نیروها)
- ساختار نیروها و سلسله‌مراتب ن. م
- فن‌آوری موجود و در دسترس ن. م
- نتایج رزمایش‌ها، آموزش‌ها، تمرین‌ها و تجارب
- سازماندهی در نیروها
- ساختار و تجهیزات نیروها
- آموزش، نحوه‌ی عمل، رزمایش و تمرین
- جغرافیای کشور (طبیعی و انسانی)
- مجموعه‌ای از توان عملیاتی به همراه پشتیبانی و سایر ابعاد
- تهدید و سناریوهای رهنامه عملیاتی دشمن (افشردی، ۱۳۹۰: جزوه درسی دانشگاه عالی دفاع ملی).

۲- معمار زاده و پورشاسب

الف- عوامل فردی (داخلی)

ب- عوامل محیطی (فراملی)

ج- عوامل محیطی (سازمانی و ملی)

درک کلی از تعاریف ارائه شده در خصوص رهنامه عملیاتی در نیروهای نظامی (که آنرا شامل راهنمایی‌هایی در مورد به‌کارگیری صحیح نیروها معرفی می‌نماید) و تجسم محیط سراسر تغییر کنونی

بیانگر لزوم شناخت عوامل مؤثر بر رهنامه‌های موصوف در نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران به منظور ایجاد بسترهای لازم جهت کسب آمادگی های مورد نیاز برای دفاع از قلمرو زمینی کشور در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز می باشد. (معمارزاده غلامرضا، پورشاسب، عبدالعلی، ۱۳۸۹: ۲۱۲-۱۸۷)

۳- نوذری

برخی عوامل عمده مؤثر در تدوین رهنامه را به شرح زیر معرفی نموده است:

- فرامین، تدابیر و رهنمودهای ابلاغی
- اندیشه و ایدئولوژی حاکم بر ارزش های سازمانی
- قوانین و مقررات
- دکترین ملی (دکترین حاکم فراسازمانی) کشور
- استراتژی فراسازمانی
- اهداف سازمانی
- محیط بین‌المللی (وضعیت سیاسی- نظامی، نظام‌های بین‌المللی حاکم بر جهان، ملاحظه‌های ژئواستراتژیک و تصور از تهدیدات آینده)
- روابط میان سازمان‌های مختلف (روابط سازمانی با سازمان‌های داخلی و خارجی)
- محیط داخلی (ساختار قدرت داخلی، وضعیت اجتماعی، سیاسی و ...)
- تجارب سازمانی
- ملاحظه‌های ژئوپلیتیکی کشور (مسایل جمعیتی، میزان جمعیت به‌ویژه در قیاس با رقیب، کیفیت جمعیت و ...)
- توسعه فناوری و الزام‌ها و مقدرات سازمانی، وسایل و تجهیزات (نوذری، ۱۳۸۹: ۲۵-۴۱)

۴- ارتش هند

- طبیعت کنونی جنگ
- تجارب جنگ‌های گذشته
- تجربیات دانشی و یافته‌ها
- چشم انداز آینده و راهبرد (رهنامه ارتش هند، ۲۰۰۴: ۴)

۵- آقامحمدی

- قرآن کریم و روایات (به‌ویژه نهج البلاغه)
- اندیشه‌های نظامی رهبری نظام
- مأموریت‌ها و وظایف نیروهای مسلح
- مطالعه محیط

- تجارب نظامی
- فناوری های نظامی (آقا محمدی، بی جا: ۱۳۸۹)

۶- ارتش آمریکا

- عوامل فرهنگی
- روانشناختی
- مذهبی
- اقتصادی
- فناورانه
- اطلاعاتی و سیاسی
- خطرات فراملی (منزوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۶)

جدول (۱) عوامل مؤثر بر تدوین رهنامه عملیاتی (ساخته محققین)

عوامل مؤثر بر تدوین رهنامه عملیاتی				
۱	مبانی ارزشی و اعتقادی	۱۳	رقبت ها و بیمان های متفقه ای	
۲	تدبیر و فراین رهبری	۱۴	نغیر و تحولات امنیتی متفقه	
۳	سیاست های دفاعی کشور	۱۵	ویژگی های ژئوپلیتیکی کشور	
۴	اهداف نظامی	۱۶	جغرافیای نظامی کشور	
۵	رهنامه سطح راهبردی	۱۷	وضعیت کشورهای همسایه	
۶	راهبردهای دفاعی کشور	۱۸	مأموریت آجا	
۷	رهنامه عملیاتی قرارگاه مرکزی خاتم (ص)	۱۹	مأموریت سپاه	
۸	رهنامه های عملیاتی آجا و سپاه	۲۰	مأموریت نیرویی (آجا)	
۹	قوانین جاری کشور	۲۱	مأموریت نیرویی (سپاه)	
۱۰	رهنامه عملیاتی دشمن (زمینی و هوایی)	۲۲	تجارب هشت سال دفاع مقدس	
۱۱	نقاط ضعف و قوت نیروهای دشمن	۲۳	نتایج بررسی جنگ های اخیر آمریکا	
۱۲	سازوهارا و سمت نهادید	۲۴	نتایج بررسی جنگ ۳۳ روزه حزب الله	
			۲۵	نتایج حاصل از اجرای رزمایش ها
			۲۶	نتایج بررسی جنگ های کلاسیک دنیا
			۲۷	وضعیت صنایع نظامی داخلی
			۲۸	فناوری های در دسترس نیروهای مسلح
			۲۹	قلبیت های دفاعی کشور
			۳۰	توانایی کشور در بسیج منابع انسانی
			۳۱	سطح و کیفیت آموزش ها
			۳۲	کمیت و کیفیت یگان های زمینی آجا و سپاه
			۳۳	توانایی کشور در اجرای بسیج ملی
			۳۴	ساختار نیروهای مسلح و سلسله مراتب
			۳۵	سازمان سلاح و تجهیزات نیروها
			۳۶	فرهنگ سازمانی

جمع بندی مباحث نظری ادبیات تحقیق و نشست خبره گی

با بررسی دیدگاه های نظری پیرامون عوامل مؤثر بر تدوین رهنامه (ارائه شده در ادبیات تحقیق) و استعلام نظر از خبرگان مسلط به بحث در نیروهای زمینی مسلح جمهوری اسلامی ایران که در نشست های خبرگی مطالعات گروهی دوره پنجم سیاست دفاعی و نوزدهم دفاع ملی دانشگاه عالی دفاع ملی انجام شد. تعداد ۳۶ عامل به عنوان عوامل اصلی و مؤثر بر تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی شناسایی و به شرح جدول شماره (۱) زیر جمع بندی گردید و سپس با طراحی و توزیع پرسش نامه بین جامعه نمونه (به شرح مراحل بند ۳)، نسبت به احصاء عوامل مؤثر بر اصول رهنامه های همپراز و ناهمپراز اقدام گردید.

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش

از آنجایی که پژوهش حاضر در صدد تعیین عوامل مؤثر در اصول رهنامه‌های عملیاتی هم‌مطراز و ناهم‌مطراز برای نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران بوده و نهایتاً یافته‌های آن در تدوین رهنامه‌های موصوف بهره‌برداری شده است، این پژوهش از نوع کاربردی است و از آن جایی که موجب توسعه دانش چگونگی تعیین عوامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه در نیروهای موصوف می‌گردد تحقیقی توسعه‌ای نیز هست.

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر زمینه‌ای-موردی است.

ویژگی‌ها و مشخصه‌های جامعه کلی

- آشنائی با نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز.
- آشنائی با مفهوم رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران
- آشنائی با ماموریت، ساختار، سازمان، آموزش و تجهیزات نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران
- کلیه کارکنانی که حداقل از جایگاه شغلی ۱۸ برخوردار باشند.
- سابقه فرماندهی یگانهای عمده و ستادهای عمده نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران را دارا باشند.

ویژگی‌ها و مشخصه‌های جامعه خبره

- آشنائی با سیاست‌های دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران
- آشنائی با ویژگی‌های صحنه جنگ آینده
- آشنائی با مقدرات و توانائی‌ها نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران
- سابقه فرماندهی و مدیریت در سطوح عالی
- از جایگاه شغلی ۱۹ به بالا برخوردار باشند.

حجم جامعه آماری

- با توجه به ویژگی‌ها و مشخصه‌های ذکر شده برای جامعه کلی و جامعه خبرگان و برابر آمار اخذ شده از معاونت‌های طرح و برنامه سازمان‌ها و نیروهای مربوطه، تعداد جامعه آماری به شرح زیر می‌باشد:
- الف- تعداد جامعه کلی ۲۵۰ نفر می‌باشد.
- ب- تعداد جامعه خبرگان ۳۶ نفر می‌باشد.

روش نمونه گیری و حجم نمونه جامعه کلی

برای تعیین حجم نمونه جامعه کلی از روش "نمونه گیری تصادفی" استفاده می شود.

حجم جامعه کلی با استفاده از فرمول کوکران
$$\frac{N Z_{\alpha}^2 p(1-p)}{\epsilon^2(N-1) + \frac{Z_{\alpha}^2 p(1-p)}{n}}$$
 به شرح زیر محاسبه می گردد:

که در آن n حجم نمونه، N جامعه آماری، p نسبت موفقیت در جامعه آماری، $1-p$ نسبت عدم موفقیت در جامعه آماری، ϵ دقت برآورد و Z مقدار متغیر نرمال واحد متناظر با سطح اطمینان $1-\alpha$ است که در این تحقیق، سطح اطمینان، ۹۵ درصد و $\alpha=0.05$ در نظر گرفته شده است و متعاقب آن مقدار $Z_{\alpha/2}$ برابر $1/96$ خواهد بود.

با این تفاسیر، حجم نمونه آماری تحقیق حاضر به صورت زیر محاسبه می شود:

$$n = \frac{250 \times 1.96^2 \times 0.5 \times (1 - 0.5)}{0.07^2 \times (250 - 1) + 1.96^2 \times 0.5 \times (1 - 0.5)} = 110$$

حجم نمونه انتخابی تحقیق حاضر، با ضرب در ضریبی ۴۴٪ برابر جدول زیر به تعداد ۱۱۰ نفر از خبرگان سازمان های نیروهای مسلح انتخاب گردیده است.

روش نمونه گیری جامعه خبره

برای تعیین حجم نمونه جامعه خبرگان از روش «نمونه گیری گزینشی» استفاده شد که تعداد آن ۴۳ نفر می باشد.

تجزیه و تحلیل داده ها و یافته های پژوهش

طراحی پرسشنامه

به منظور پاسخ گویی به سؤال تحقیق مبنی بر «عوامل اثرگذار بر اصول رهنامه های عملیاتی نیروهای زمینی کشور در نبرد همپراز و ناهمپراز» کدامند؟، براساس مفاد جدول شماره (۱) نسبت به طراحی سؤالات و تهیه پرسشنامه اقدام گردید.

توضیح

- در این پرسش نامه میزان تأثیر تعداد ۳۶ عوامل اصلی شناسایی شده در تدوین اصول رهنامه های مورد نظر، از پرسش شوندگان سؤال شده است:
- تعداد پرسشنامه های جمع آوری شده: ۱۰۲ فقره

پایایی پرسش نامه

«اگر ضریب آلفای کرونباخ برای گویه‌های کل پرسش‌نامه و گویه‌های هر یک از متغیرهای زیر مجموعه، بالاتر از ۰/۷۰ به دست آید، می‌توان عنوان کرد که پرسش‌نامه از پایایی قابل‌قبولی برخوردار است. اما در صورتی که این ضریب زیر ۰/۷۰ به دست آید، باید برای تک‌تک گویه‌های پرسش‌نامه ضریب آلفای کرونباخ را محاسبه نمود و سؤالاتی را که ضریب آنها زیر ۰/۷۰ به دست آمده است را حذف نمود یا مورد اصلاح قرار داد» (بازرگان و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۶۸).

با توجه به توضیحات اخیر میانگین ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل رهنامه‌های همپراز و ناهمپراز ۰/۸۶۱ محاسبه شده است. بنابر این پرسش‌نامه‌ی تحقیق از پایایی لازم برخوردار است. در جدول زیر ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل همپراز و ناهمپراز ارائه شده است.

جدول ۴: ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل و اصول همپراز و ناهمپراز

ردیف	عوامل / اصول	ضریب آلفای کرونباخ
۱	عوامل همپراز	۰/۷۴۴
۲	عوامل ناهمپراز	۰/۷۴۴
	میانگین ضریب آلفای کرونباخ عوامل رهنامه‌های همپراز و ناهمپراز	۰/۷۴۴

تعیین شاخص حداقل میزان اثرگذاری مورد قبول هر یک از عوامل

به منظور تعیین شاخص حداقل میزان اثرگذاری مورد قبول هر یک از عوامل مؤثر بر تدوین اصول رهنامه‌های عملیاتی همپراز و ناهمپراز با استفاده از آزمون تی استیودنت (T-Test) و به‌وسیله نرم‌افزار SPSS ابتدا میانگین و سپس میانگین میانگین‌ها به شرح زیر استخراج شد.

میانگین دو مورد فوق طبق فرمول ذیل محاسبه گردید

$$\mu(\text{شاخص}) = \frac{\text{حداقل مقدار به دست آمده} + \text{میانگین میانگین‌ها}}{2}$$

جدول ۵ مقادیر میانگین به دست آمده از نرم افزار برای عوامل مؤثر در نبرد همپتراز

شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین
عامل ۱	۴,۶۰۷۸	عامل ۱۰	۴,۳۰۳۹	عامل ۱۹	۳,۸۲۳۵	عامل ۲۸	۴,۱۲۷۵
عامل ۲	۴,۷۶۴۷	عامل ۱۱	۴,۱۲۷۵	عامل ۲۰	۴,۴۰۲۰	عامل ۲۹	۴,۲۷۴۵
عامل ۳	۴,۴۱۱۸	عامل ۱۲	۴,۰۹۸۰	عامل ۲۱	۳,۹۶۰۸	عامل ۳۰	۴,۳۰۳۹
عامل ۴	۴,۲۰۵۲	عامل ۱۳	۳,۸۵۲۹	عامل ۲۲	۴,۲۲۴۵	عامل ۳۱	۴,۳۷۲۵
عامل ۵	۴,۱۶۶۷	عامل ۱۴	۳,۸۵۲۹	عامل ۲۳	۴,۰۴۹۰	عامل ۳۲	۴,۳۴۳۱
عامل ۶	۴,۲۸۴۳	عامل ۱۵	۴,۲۷۴۵	عامل ۲۴	۳,۵۹۸۰	عامل ۳۳	۴,۲۹۴۱
عامل ۷	۴,۱۲۷۵	عامل ۱۶	۴,۲۴۵۱	عامل ۲۵	۳,۹۲۱۶	عامل ۳۴	۴,۱۵۶۹
عامل ۸	۴,۱۱۷۶	عامل ۱۷	۴,۰۴۹۰	عامل ۲۶	۴,۰۳۹۲	عامل ۳۵	۴,۲۷۴۵
عامل ۹	۳,۵۷۸۴	عامل ۱۸	۴,۲۰۵۹	عامل ۲۷	۴,۱۴۷۱	عامل ۳۶	۴,۳۲۳۵

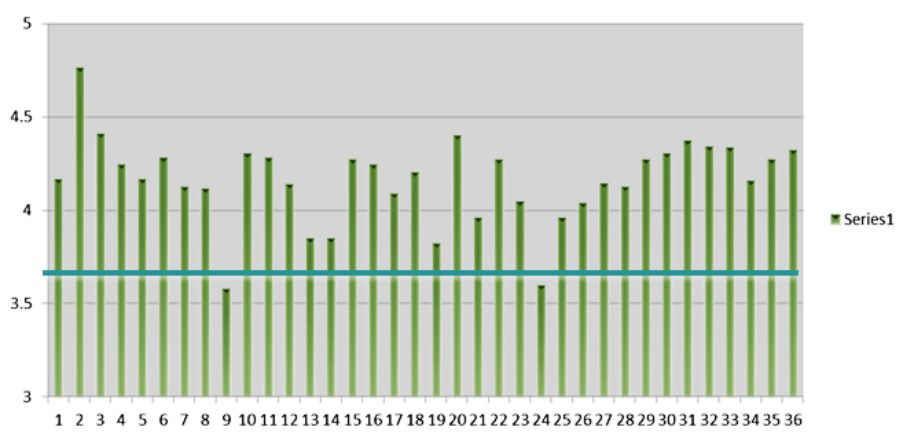
جدول ۶ مقادیر میانگین بدست آمده از نرم افزار برای عوامل مؤثر در نبرد ناهمپتراز

شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین	شماره عامل	میزان میانگین
عامل ۱	۴,۶۴۷۱	عامل ۱۰	۴,۰۷۸۴	عامل ۱۹	۳,۱۰۷۸	عامل ۲۸	۴,۲۳۵۳
عامل ۲	۴,۶۳۷۳	عامل ۱۱	۴,۲۹۴۱	عامل ۲۰	۴,۴۰۲۰	عامل ۲۹	۴,۲۸۴۳
عامل ۳	۴,۳۴۳۱	عامل ۱۲	۴,۰۶۸۶	عامل ۲۱	۳,۰۰۹۸	عامل ۳۰	۴,۳۷۲۵
عامل ۴	۴,۱۴۷۱	عامل ۱۳	۳,۸۶۲۷	عامل ۲۲	۴,۲۳۵۳	عامل ۳۱	۴,۴۴۱۲
عامل ۵	۴,۲۸۴۳	عامل ۱۴	۳,۹۸۰۴	عامل ۲۳	۴,۲۹۴۱	عامل ۳۲	۴,۳۷۲۵
عامل ۶	۴,۱۷۶۵	عامل ۱۵	۴,۳۵۲۹	عامل ۲۴	۴,۰۰۰۰	عامل ۳۳	۴,۲۰۵۹
عامل ۷	۴,۱۹۶۱	عامل ۱۶	۴,۴۰۲۰	عامل ۲۵	۳,۳۳۳۳	عامل ۳۴	۴,۲۵۴۹
عامل ۸	۴,۲۳۵۳	عامل ۱۷	۴,۱۵۶۹	عامل ۲۶	۴,۹۵۱۰	عامل ۳۵	۴,۲۹۴۱
عامل ۹	۳,۵۷۸۴	عامل ۱۸	۴,۲۲۵۵	عامل ۲۷	۴,۲۴۵۱	عامل ۳۶	۴,۳۱۳۷

تعیین اثرگذاری هر یک از عوامل مؤثر بر تدوین اصول رهنامه عملیاتی نبرد همپراز و ناهمپراز
 تعیین در این مرحله برای نبرد همپراز و ناهمپراز از جامعه آماری سؤال شده است که هر یک از عوامل ارائه شده به چه میزان در اصول رهنامه مؤثر می باشند.

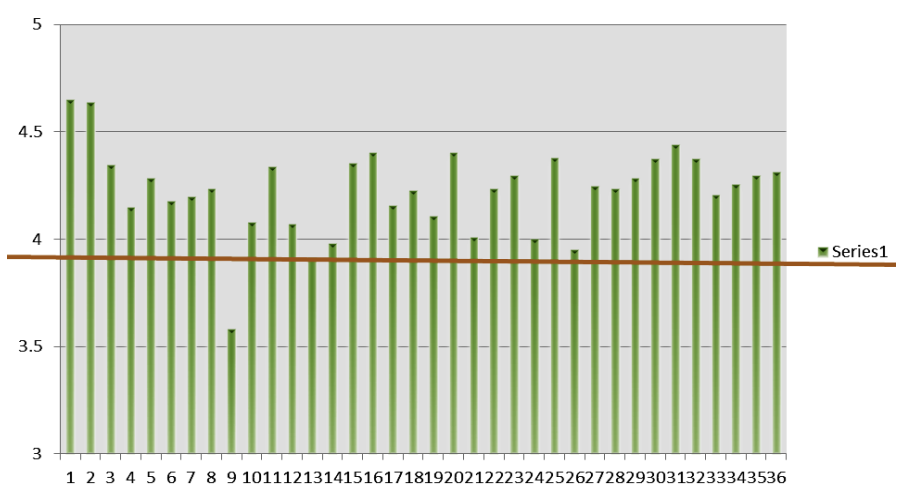
الف- همپراز

نمودار-۱ میانگین عوامل همپراز

نتیجه: عامل ۲۴ (جنگ سی و سی روزه) و عامل ۹ (قوانین جاری کشوری) پایین تر از شاخص به دست آمده هستند لذا حذف می گردند

ب- ناهمپراز

نمودار-۲ میانگین عوامل ناهمپراز

نتیجه: عامل ۹ (قوانین جاری کشور) پایین تراز شاخص بدست آمده است لذا حذف می‌گردد.

محاسبه ضریب کای ۲ برای عوامل مؤثر بر اصول همپتراز و ناهمپتراز

آزمون کای ۲ یا آزمون استقلال، آزمونی است که به بررسی استقلال دو متغیر از هم دیگر و یا اثرگذاری آن‌ها بر هم می‌پردازد. در این آزمون سطح معناداری بین ۰ تا ۰,۰۱ نشان‌گر رابطه معنادار متغیرها با سطح اطمینان ۹۹ درصد و احتمال خطای ادرصد تحلیل می‌شود. سطح معناداری بین ۰,۰۱ تا ۰,۰۵ نیز رابطه معنادار میان متغیرها با ۹۵ درصد اطمینان و احتمال خطای ۵ درصد را نشان می‌دهد. سطح معناداری بیش از ۰,۰۵ نیز عملاً رابطه معناداری نیست و بیانگر آن می‌باشد که دو متغیر از هم استقلال دارند.

جدول شماره ۷ نشان دهنده آن است که تقریباً تمامی عوامل در سطح ۹۹ درصد اطمینان دارای رابطه معنادار می‌باشند. به بیان دیگر می‌توان با احتمال خطای تنها ۱ درصد اظهار داشت که ۳۵ عامل از مجموع عوامل ۳۶ گانه بر اصول نبرد همپتراز مؤثرند. در مورد عامل هشتم نیز لازم به ذکر است که رابطه در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار شده است.

جدول شماره ۷ آزمون کای ۲ عوامل مؤثر بر اصول نبرد همپتراز

عوامل	کای ۲	درجه آزادی	سطح معناداری	عوامل	کای ۲	درجه آزادی	سطح معناداری
عامل ۱	۱۱۱,۸۰۴	۳	۰,۰۰	عامل ۱۹	۲۹,۲۹۴	۳	۰,۰۰
عامل ۲	۱۶۹,۵۲۹	۳	۰,۰۰	عامل ۲۰	۷۶,۵۸۸	۳	۰,۰۰
عامل ۳	۸۳,۱۷۶	۳	۰,۰۰	عامل ۲۱	۸۳,۷۸۴	۴	۰,۰۰
عامل ۴	۵۶,۱۰۹	۳	۰,۰۰	عامل ۲۲	۵۰,۳۹۲	۳	۰,۰۰
عامل ۵	۵۰,۵۴۹	۳	۰,۰۰	عامل ۲۳	۷۴,۷۰۶	۳	۰,۰۰
عامل ۶	۶۱,۲۱۶	۳	۰,۰۰	عامل ۲۵	۶۷,۵۶۴	۴	۰,۰۰
عامل ۷	۶۹,۴۷۱	۴	۰,۰۰	عامل ۲۶	۴۰,۱۹۶	۳	۰,۰۰
عامل ۸	۸,۴۷۱	۲	۰,۰۱۴	عامل ۲۷	۴۹,۱۳۷	۳	۰,۰۰
عامل ۱۰	۵۳,۰۵۹	۳	۰,۰۰	عامل ۲۸	۴۰,۰۳۹	۳	۰,۰۰
عامل ۱۱	۶۳,۷۲۵	۳	۰,۰۰	عامل ۲۹	۵۲,۱۹۶	۳	۰,۰۰
عامل ۱۲	۷۷,۳۶۶	۴	۰,۰۰	عامل ۳۰	۵۳,۰۵۹	۳	۰,۰۰
عامل ۱۳	۴۵,۵۴۹	۴	۰,۰۰	عامل ۳۱	۶۷,۳۳۳	۳	۰,۰۰
عامل ۱۴	۲۲,۹۴۱	۳	۰,۰۰	عامل ۳۲	۶۲,۳۱۴	۳	۰,۰۰
عامل ۱۵	۴۹,۳۷۳	۳	۰,۰۰	عامل ۳۳	۹۹,۳۴۷	۴	۰,۰۰
عامل ۱۶	۴۷,۸۸۲	۳	۰,۰۰	عامل ۳۴	۴۴,۴۳۱	۳	۰,۰۰
عامل ۱۷	۳۴,۶۴۴	۳	۰,۰۰	عامل ۳۵	۵۹,۴۹۰	۳	۰,۰۰
عامل ۱۸	۶۱,۵۲۹	۳	۰,۰۰	عامل ۳۶	۷۴,۰۷۸	۳	۰,۰۰

ضریب کای ۲ عوامل مؤثر بر اصول نبرد ناهمطراز

جدول شماره (۸) نشان دهنده آن است که تمامی عوامل ۳۶ گانه مورد سوال قرار گرفته با احتمال ۹۹ درصد اطمینان و احتمال تنها ۱ درصد خطا با اصول نبرد ناهمطراز رابطه معنادار آماری دارند.

جدول ۸. آزمون کای اسکوتر عوامل مؤثر بر اصول نبرد ناهمطراز

عوامل	کای ۲	درجه آزادی	سطح معناداری	عوامل	کای ۲	درجه آزادی	سطح معناداری
عامل ۱	۷۵,۳۵۳	۲	۰,۰۰۰	عامل ۱۹	۵۷,۹۲۲	۳	۰,۰۰۰
عامل ۲	۱۳۳,۸۴۳	۳	۰,۰۰۰	عامل ۲۰	۱۱۹,۰۷۸	۴	۰,۰۰۰
عامل ۳	۲۵,۴۷۱	۲	۰,۰۰۰	عامل ۲۱	۷۳,۹۸۰	۴	۰,۰۰۰
عامل ۴	۳۵,۴۷۱	۲	۰,۰۰۰	عامل ۲۲	۸۵,۷۴۵	۴	۰,۰۰۰
عامل ۵	۵۳,۰۵۹	۳	۰,۰۰۰	عامل ۲۳	۶۰,۳۵۳	۳	۰,۰۰۰
عامل ۶	۹۲,۵۱۰	۴	۰,۰۰۰	عامل ۲۴	۲۲,۳۱۴	۳	۰,۰۰۰
عامل ۷	۷۷,۵۱۰	۴	۰,۰۰۰	عامل ۲۵	۹۹,۹۰۲	۶	۰,۰۰۰
عامل ۸	۴۹,۷۶۵	۳	۰,۰۰۰	عامل ۲۶	۴۶,۱۳۷	۵	۰,۰۰۰
عامل ۱۰	۶۱,۸۲۴	۴	۰,۰۰۰	عامل ۲۷	۵۱,۹۶۱	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۱	۱۴۰,۱۱۸	۵	۰,۰۰۰	عامل ۲۸	۸۳,۷۸۴	۴	۰,۰۰۰
عامل ۱۲	۶۰,۶۴۷	۴	۰,۰۰۰	عامل ۲۹	۶۳,۷۲۵	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۳	۴۳,۶۸۶	۴	۰,۰۰۰	عامل ۳۰	۶۳,۵۹۶	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۴	۲۳,۸۸۲	۳	۰,۰۰۰	عامل ۳۱	۷۵,۴۹۰	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۵	۶۰,۳۵۳	۳	۰,۰۰۰	عامل ۳۲	۶۲,۷۸۴	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۶	۲۴,۷۶۵	۲	۰,۰۰۰	عامل ۳۳	۸۶,۰۳۹	۴	۰,۰۰۰
عامل ۱۷	۴۱,۱۳۷	۳	۰,۰۰۰	عامل ۳۴	۵۳,۲۱۶	۳	۰,۰۰۰
عامل ۱۸	۴۳,۰۲۰	۳	۰,۰۰۰	عامل ۳۵	۵۱,۵۶۹	۳	۰,۰۰۰
				عامل ۳۶	۶۰,۶۶۷	۳	۰,۰۰۰

نتیجه گیری

پس از تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، از مجموع ۳۶ عامل احصاء شده، تعداد ۳۴ عامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همطراز و نیز تعداد ۳۵ عامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد ناهمطراز شناسایی و به تأیید جامعه خبره آماری رسید که پس از طبقه‌بندی آنان، فهرست عوامل به ترتیب اولویت از منظر پاسخ دهندگان و جامعه خبره به شرح جداول زیر (۹ و ۱۰) می‌باشد:

جدول ۹: عوامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز

ترتیب اولویت	عامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز	ترتیب اولویت	عامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز
۱	مبنای اعتقادی	۱۸	مأموریت سپاه
۲	تدابیر و فرامین رهبری	۱۹	مأموریت نیروی زمینی آجا
۳	سیاست های دفاعی کشور	۲۰	مأموریت نیروی زمینی سپاه
۴	اهداف نظامی	۲۱	تجارب هشت سال دفاع مقدس
۵	رهنامه سطح راهبردی	۲۲	نتایج بررسی جنگ های اخیر آمریکا
۶	راهبردهای دفاعی کشور	۲۳	نتایج حاصل از اجرای رزمایش ها
۷	رهنامه عملیاتی قرارگاه مرکزی خاتم (ص)	۲۴	نتایج بررسی جنگ های کلاسیک دنیا
۸	رهنامه های عملیاتی آجا و سپاه	۲۵	وضعیت صنایع نظامی داخلی
۹	رهنامه عملیاتی دشمن (زمینی و هوایی)	۲۶	فناوری های در دسترس نیروهای مسلح
۱۰	نقاط ضعف و قوت نیروهای دشمن	۲۷	قابلیت های دفاعی کشور
۱۱	سناریوها و سمت تهدید	۲۸	توانایی کشور در بسیج منابع انسانی
۱۲	رقابت ها و پیمان های منطقه ای	۲۹	سطح و کیفیت آموزش ها
۱۳	تغییر و تحولات امنیتی منطقه	۳۰	کمیت و کیفیت یگان های زمینی آجا و سپاه
۱۴	ویژگی های ژئوپلیتیکی کشور	۳۱	توانایی کشور در اجرای بسیج ملی
۱۵	جغرافیای نظامی کشور	۳۲	ساختار نیروهای مسلح و سلسله مراتب
۱۶	وضعیت کشورهای همسایه	۳۳	سازمان سلاح و تجهیزات نیروها
۱۷	مأموریت آجا	۳۴	فرهنگ سازمانی

در جدول شماره ۹ عوامل به ترتیب میزان تأثیر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز بر اساس فرمول ارائه شده در ص ۱۲ تنظیم گردیده به گونه ای که عامل اول «مبنای اعتقادی» بیشترین تأثیر و عامل سی و چهارم «فرهنگ سازمانی» کمترین تأثیر را در بین ۳۴ عامل داشته است ولی طبق فرمول ارائه شده در برد مناسب تأیید می باشد.

جدول ۱۰: عوامل مؤثر در تدوین اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد نا همپراز

ترتیب اولویت	عامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد نا همپراز	ترتیب اولویت	عامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد نا همپراز
۱	مبانی اعتقادی	۱۹	مأموریت نیروی زمینی آجا
۲	تدابیر و فرامین رهبری	۲۰	مأموریت نیروی زمینی سپاه
۳	سیاست های دفاعی کشور	۲۱	تجارب هشت سال دفاع مقدس
۴	اهداف نظامی	۲۲	نتایج بررسی جنگ های اخیر آمریکا
۵	رهنامه سطح راهبردی	۲۳	نتایج بررسی جنگ ۳۳ روزه حزب الله
۶	راهبردهای دفاعی کشور	۲۴	نتایج حاصل از اجرای رزمایش ها
۷	رهنامه عملیاتی قرارگاه مرکزی خاتم (ص)	۲۵	نتایج بررسی جنگ های کلاسیک دنیا
۸	رهنامه های عملیاتی آجا و سپاه	۲۶	وضعیت صنایع نظامی داخلی
۹	رهنامه عملیاتی دشمن (زمینی و هوایی)	۲۷	فناوری های در دسترس نیروهای مسلح
۱۰	نقاط ضعف و قوت نیروهای دشمن	۲۸	قابلیت های دفاعی کشور
۱۱	سناریوها و سمت تهدید	۲۹	توانایی کشور در بسیج منابع انسانی
۱۲	رقابت ها و پیمان های منطقه ای	۳۰	سطح و کیفیت آموزش ها
۱۳	تغییر و تحولات امنیتی منطقه	۳۱	کمیت و کیفیت یگان های زمینی آجا و سپاه
۱۴	ویژگی های ژئوپلیتیکی کشور	۳۲	توانایی کشور در اجرای بسیج ملی
۱۵	جغرافیای نظامی کشور	۳۳	ساختار نیروهای مسلح و سلسله مراتب
۱۶	وضعیت کشورهای همسایه	۳۴	سازمان سلاح و تجهیزات نیروها
۱۷	مأموریت آجا	۳۵	فرهنگ سازمانی
۱۸	مأموریت سپاه		

در جدول شماره ۱۰ به ترتیب میزان تأثیر بر اصول رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبرد همپراز بر اساس فرمول ارائه شده در ص ۱۲ تنظیم گردیده ، بگونه ای که عامل اول «مبانی اعتقادی» بیشترین تأثیر و عامل سی و پنجم «فرهنگ سازمانی» کمترین تأثیر را در بین ۳۵ عامل را داشته است ولی طبق فرمول ارائه شده در بُرد مناسب تأیید می‌باشد.

فهرست منابع

الف - منابع فارسی

- ۱- آریان پورکاشانی، عباس و منوچهر، فرهنگ فشرده انگلیسی به فارسی، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۲، چاپ هفتم، تهران.
- ۲- افشردی، محمد حسین، بی‌جا (۱۳۸۹)، (۱۳۹۰)، (۱۳۹۳) جزوه‌های درسی
- ۳- بازرگان، عباس (۱۳۸۴)، مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته رویکردهای متداول در علوم رفتاری، تهران، نشر دیدار.
- ۴- پورشاسب، عبدالعلی (۱۳۸۶)، رساله دکتری، رهنامه نظامی جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- ۵- چگینی، حسن (۱۳۸۴)، نظام مدیریت راهبردی دفاعی، نشر آجا، جلد اول، چاپ اول، تهران
- ۶- رشید غلامعلی، رئوفی نژاد عبدالمحمد (۱۳۸۹)، بررسی نقش آموزه‌های اعتقادی و نظامی اسلام بر دکترین عملیاتی سپاه، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک شماره ۴۰ تابستان ۸۹، ص ۲۷-۳
- ۷- صفوی، سیدیحیی (۱۳۸۷)، الزامات و شرایط برتری در جنگ‌های ناهمگون، تهران، نشریه نگرش راهبردی، شماره ۸۹ و ۹۰
- ۸- ظریف‌منش، حسین (۱۳۸۵)، رساله دکتری، مدیریت دفاع مقدس در جنگ با یک قدرت ناهم‌تراز (مبانی، مفاهیم و فراگردها)، دانشگاه عالی دفاع ملی
- ۹- عمید، حسن (۱۳۶۳) فرهنگ فارسی، امیرکبیر
- ۱۰- بوتول گاستون، مترجم هوشنگ فرخجسته، جامعه‌شناسی جنگ، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، چاپ دوم، ۱۳۷۴
- ۱۱- پیری‌هادی، مراد (۱۳۸۹)، رساله دکتری تعیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- ۱۲- معمارزاده غلامرضا، پورشاسب، عبدالعلی، (۱۳۸۶)، الگوی مفهومی رهنامه نظامی، مجله مطالعات دفاعی استراتژیک، تابستان و پائیز ۸۶
- ۱۳- معین، محمد (۱۳۸۲)، فرهنگ فارسی، دیدگاه و نشر نداء، تهران
- ۱۴- منزوی مسعود و همکاران، دکترین نیروهای مسلح ایالات متحده آمریکا، ناشر مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۷
- ۱۵- نوذری فضل‌الله (۱۳۸۹)، دکترین رزم زمینی در محیط جنگ ناهمگون، دانشگاه امام حسین علیه السلام سپاه
- ۱۶- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۶)، فصلنامه مدیریت دفاعی، دانشگاه امام حسین علیه السلام، سال چهارم، شماره هفتم

ب - منابع انگلیسی

- 1- Indian Army Doctrine (PART - I), Published By Headquarters Army Training Command, October 2004.